КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ЛЯШЕНКО ЛАРИСА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 025.5:004](043)

# Вивчення, забезпечення та розвиток інформаційних потреб бібліотекарів в умовах формування інформаційного суспільства

07.00.08 - книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

**Автореферат**
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2002

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському національному університеті культури і мистецтв, Міністерство культури і мистецтв України, м. Київ

**Науковий керівник:** кандидат педагогічних наук, доцент
**Монько Тетяна Савівна,**
Київський національний університет
культури і мистецтв,
професор кафедри бібліотекознавства.

**Офіційні опоненти:** доктор педагогічних наук, професор
**Чачко Ада Семенівна,**
Київський національний університет
культури і мистецтв,
професор кафедри педагогіки та психології;

кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник
**Павлуша Тетяна Петрівна,**
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського,
завідувачка відділу наукової організації
основного фонду.

**Провідна установа:** Харківська державна академія культури, кафедра
бібліотекознавства і бібліографії, м. Харків,
Міністерство культури і мистецтв України.

# ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність дослідження.** Інформатизація суспільства виявилася одним із потужних чинників, який впливає на всі професії, особливо ті, що залучені до процесу комунікації між користувачами та знанням, серед них – і на бібліотечну. Від складу кадрів та якості їхньої підготовки залежить подальший розвиток бібліотечно-інформаційної діяльності. Бібліотекарі, як і інші групи спеціалістів, характеризуються професійно обумовленими інформаційними потребами, виявлення і задоволення яких є одним із постійних завдань підвищення кваліфікації, самоосвіти та безперервної освіти фахівців. Але наукове обґрунтування проблеми вивчення, забезпечення і розвитку інформаційних потреб бібліотекарів вимагає більш широкої її постановки, враховуючи суттєві зміни, що відбуваються у зовнішньому і у внутрішньобібліотечному середовищі.

На сучасному етапі швидко розвиваються системи теледоступу, мережевої інтеграції інформаційних ресурсів бібліотек, технології міжбібліотечної взаємодії – ведення і використання баз даних, зведених електронних каталогів, служб електронної доставки документів, використання он-лайнових систем доступу до зарубіжних інформаційних ресурсів. Інтелектуалізація діяльності, розширення та поглиблення професійних інформаційних потреб бібліотечних працівників вимагають змін організаційних підходів до надання фахової інформації.

Задоволення потреби в інформації є не лише значущим фактором професійного розвитку бібліотекарів, нова інформація – зміст їхньої діяльності, обумовленої запитами користувачів бібліотек. Бібліотекарі працюють у сфері задоволення потреб вищого рівня, а саме: духовних, культурних, освітніх, наукових, а також виробничих, підприємницьких, дозвільних тощо. Нами розглядаються професійні інформаційні потреби, які сприяють самореалізації та самовдосконаленню бібліотекаря як фахівця. Виходячи з аналізу цього поняття і завдань нашого дослідження, під професійною інформаційною потребою ми розуміємо об'єктивну необхідність одержання інформації для виконання практичних, освітніх і наукових завдань.

Таким чином, формування інформаційних потреб бібліотекарів залежить від якісних перетворень у професійній діяльності в умовах інформатизації, від змін у потребах користувачів бібліотеки і від трансформації технологій створення, пошуку й доведення професійної інформації до бібліотечних фахівців.

Дослідження проблеми виявлення, задоволення і розвитку інформаційних потреб бібліотекарів ґрунтується на концепціях різних наук щодо взаємовпливу процесів розвитку суспільства та його інформатизації, взаємодії людини з інформаційним середовищем, інформаційної культури особистості, а також базується на загальній теорії інформаційних потреб. Ці питання висвітлено у працях соціально-філ~~ософської~~ орієнтації (Н.Г. Джин~~чарадзе~~, ~~В.З. Коган~~, ~~А.М. Кочергін~~,

А.Д. Урсул, В.А. Уханов); педагогічного напряму (А.А. Андреєв, Б.С.Гершунський, Є.С. Полат, В.П. Тихомиров); з інформатики та бібліотекознавства (С.Д. Коготков, М.С.Слободяник, А.С. Чачко, Е.Л. Шапіро, Д.Є. Шехурін).

Українське бібліотекознавство набуває власні традиції дослідження проблеми безперервної бібліотечної освіти і бібліотечної професії в контексті переходу до інформаційного суспільства (В.С. Бабич, Т.О. Долбенко, В.В.Загуменна, В.О.Ільганаєва, Н.М. Кушнаренко, О.В. Матвієнко, І.А. Мейжис, В.С. Пашкова, М.І.Сенченко, В.К. Скнар, М.С. Слободяник, А.С. Чачко).

Найбільш значущими для формування позиції дисертанта стосовно перспектив розвитку електронного бібліотечно-інформаційного ресурсу країни були праці Л.Й.Костенка, Т.П. Павлуші, А.О. Чекмарьова (проблеми національної системи електронних бібліотек України); роботи І.О. Давидової, Н.Б. Зінов'євої, Л.Я. Філіпової (бібліографічні системи та бази даних в умовах сучасного інформаційно-комп'ютерного середовища); публікації російських дослідників: Р.С.Гіляревського, М.В. Гончарова, Т.В. Єршової, О.В. Сюнтюренка, М.Ф.Меняєва, Ю.Є. Хохлова, Я.Л.Шрайберга (мережева інтеграція інформаційних ресурсів бібліотек).

Але питання вивчення, забезпечення та розвитку інформаційних потреб бібліотекарів в умовах впровадження сучасних технологій у практику бібліотек досі залишалися не розробленими. Актуальність дослідження посилюється у зв'язку з об'єктивним протиріччям між зростаючими професійними потребами бібліотекарів, необхідністю їхнього забезпечення і недостатнім використанням можливостей інформаційних технологій для задоволення цих потреб.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційне дослідження виконано відповідно до комплексної теми "Трансформація бібліотечної науки, освіти, професії у демократичній Україні", затвердженої кафедрою бібліотекознавства у 1996 році, плану наукової роботи Київського національного університету культури і мистецтв. Важливою особливістю дисертації є той факт, що вона базується на результатах вивчення сучасного стану інформаційних потреб бібліотекарів та їхнього задоволення в конкретно-соціологічній розвідці "Соціальний портрет бібліотекаря" (1999-2000), здійсненій Національною парламентською бібліотекою України. Дисертаційне дослідження виконано також у контексті Національної програми інформатизації (НПІ) та проекту Національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу (ЕЛІБР). Воно відповідає комплексу завдань щодо створення національної системи інформаційних ресурсів, зокрема національної системи баз даних з різних галузей знання, інтегрованих у національні та міжнародні інформаційні мережі.

**Мета дослідження** – розробка перспективної моделі забезпечення професійних потреб бібліотекарів у фаховій інформації, яка дозволила б формувати і використовувати відповідні профільні джерела, задовольняти і розвивати інформаційні потреби бібліотечних фахівців.

Метою дослідження обумовлено такі **завдання:**

- дослідити теоретико-методологічні засади вивчення, забезпечення і розвитку інформаційних потреб як передумови професіоналізації фахівців;
- проаналізувати зміст та особливості сучасних інформаційних потреб бібліотекарів;
- вивчити стан видання фахової літератури, насамперед друкованих джерел з бібліотечної справи в Україні;
- визначити напрями організації бібліотечно-інформаційного обслуговування бібліотекарів;
- узагальнити досвід використання Інтернету для представлення фахової інформації;
- розробити модель інформаційного забезпечення професійних потреб бібліотечних фахівців.

**Об'єктом дослідження** є інформаційні потреби бібліотекарів.

**Предметом дослідження** – комплексний процес вивчення, забезпечення і розвитку цих потреб в умовах інформатизації суспільства.

**Методи дослідження.** Для розв'язання поставлених завдань застосовано такі теоретичні методи, як аналіз, синтез, узагальнення даних, моделювання. Для вивчення інформаційних потреб бібліотекарів використано соціологічні та статистичні методи. Первинні дані одержано шляхом анкетування та тестування бібліотекарів, аналізу документації стосовно кадрового складу бібліотек – баз дослідження за 1998-2000 роки, аналізу статистичних матеріалів бібліотечної галузі (динаміка мережі бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України, кадрів, фондів) за 1992-2000 роки. Узагальнення первинних матеріалів здійснено за допомогою статистичного групування. Метод аналізу документів використано також і для вивчення видавничої діяльності державних наукових та обласних універсальних наукових бібліотек.

**Наукова новизна** полягає в тому, що:

- комплексно, на базі новітніх матеріалів вивчено інформаційні потреби бібліотекарів та визначено перспективні тенденції їхнього розвитку і задоволення в умовах формування інформаційного суспільства;
- у результаті дослідження інформаційних потреб бібліотекарів виявлено та подано характеристику і визначено напрями вдосконалення інформаційного потоку джерел з бібліотечної справи, системи обслуговування;
- проаналізовано потік зарубіжної інформації з бібліотечної справи: електронні журнали та бюлетені, міжнародні бази даних, а також відповідні друковані реферативно-бібліографічні посібники, що створило наукові передумови залучення цих джерел для задоволення професійних інформаційних потреб бібліотекарів України;
- виявлено можливості використання мережі Інтернет у професійній комунікації:

інформаційні бібліотечні портали, дискусійні групи з бібліотечної справи, ресурси вільного доступу на сайтах бібліотек, професійних бібліотечних об'єднань, вузів тощо;

- запропоновано перспективну модель інформаційного забезпечення професійних потреб бібліотекарів в єдиній системі бібліотечних ресурсів України.

**Практичне значення.** Представлено рекомендації щодо вдосконалення діючої системи інформації в галузі бібліотечної справи: шляхи поліпшення системи фахових видань, форм і методів доведення інформації до бібліотекарів України із використанням сучасних технологій.

У результаті дослідження, проведеного на базі державних наукових, обласних універсальних наукових бібліотек, міських, районних і сільських філій ЦБС системи Міністерства культури і мистецтв України, зібрано емпіричний матеріал, який використовується для створення методичних розробок з різних напрямів бібліотечної діяльності Національною парламентською бібліотекою України, обласними універсальними науковими бібліотеками та враховується в адресній підготовці відповідних фахових інформаційних продуктів для бібліотекарів. Програма і методика соціологічного дослідження "Соціальний портрет бібліотекаря" опубліковані й використовуються бібліотеками різних відомств.

Розроблені методичні рекомендації "Матеріали на допомогу підвищенню фахового рівня бібліотекарів через Інтернет", розраховані на бібліотечних практиків та науковців, можуть використовуватися і в навчальному процесі у вузах культури. Реалізація цих рекомендацій дозволила застосовувати їх в заходах з підвищення кваліфікації, для поліпшення орієнтації бібліотекарів у світових галузевих ресурсах, розробці стратегії пошуку фахової інформації, а також у виявленні можливостей використання світової мережі при створенні власних електронних продуктів і послуг, призначених для професійної комунікації фахівців бібліотечної справи, що підтверджено актом впровадження результатів даного дисертаційного дослідження у Національній парламентській бібліотеці України (Акт впровадження № 1, від 02.07. 2002 р.).

**Особистий внесок здобувача** полягає в обґрунтуванні стратегії реалізації інформаційного забезпечення бібліотекарів з використанням інформаційних та телекомунікаційних технологій.

Дисертант взяв участь у розробці програми та методики, узагальненні результатів вищезгаданого дослідження "Соціальний портрет бібліотекаря", у співавторстві із З.І. Савіною, С.В. Навродською, Л.М. Любаренко, О.В. Ловкою. Автору особисто належить опрацювання блоку запитань анкети, спрямованих на вивчення інформаційних потреб бібліотекарів та напрямів удосконалення професійного забезпечення бібліотечно-інформаційної галузі.

Самостійно розроблено методичні матеріали на допомогу підвищенню фахового рівня бібліотекарів через Інтернет.

**Апробація роботи.** Матеріали та результати дисертаційного дослідження

доповідались на науковій конференції "Український бібліотекар: минуле, сучасне, майбутнє. Постановка та дослідження проблеми" (1999), Міжнародній науковій конференції "Бібліотеки – центри науково-інформаційних ресурсів XXI століття" (2000), науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та студентів Київського національного університету культури і мистецтв "Культура і сучасність: проблеми, тенденції, трансформації" (2001), "Культурні процеси в Україні: реалії, тенденції і перспективи" (2002), Міжнародній науковій конференції "Бібліотечна справа-2002. Бібліотечна освіта і практика: пошуки взаєморозуміння" (Москва, 2002). Дисертаційне дослідження обговорювалося на засіданні кафедри бібліотекознавства Київського національного університету культури і мистецтв.

**Публікації.** Основні положення дисертації викладено у 10 публікаціях, з яких 5 – одноосібні статті у фахових періодичних виданнях України, збірниках наукових праць; решта – у матеріалах і тезах конференцій, а також програма та методика дослідження (у співавторстві) і методична розробка.

**Структура дисертації** обумовлена логікою дослідження та викладу його результатів. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури з 376 найменувань (на 33 сторінках) та двох додатків – анкети і 51 таблиці (на 53 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 266 сторінок, основний зміст викладено на 180 сторінках.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт і предмет, сформульовано мету та завдання дослідження, його зв'язок з науковими програмами, охарактеризовано теоретико-методологічні засади, методи, визначено наукову новизну, практичне значення дисертаційної роботи.

У **першому розділі "Теоретико-методологічні засади вивчення, забезпечення та розвитку сучасних потреб бібліотекарів у фаховій інформації"** досліджено сучасний стан розробки проблеми на основі загальної теорії формування інформаційних потреб спеціалістів. Обґрунтовано провідні напрями розвитку професійних потреб бібліотечних працівників, зроблено висновки стосовно вдосконалення системи видань, що забезпечують ці потреби, та бібліотечно-інформаційного обслуговування бібліотекарів.

Задоволення запитів користувачів в інформації розглядається як головна мета функціонування бібліотек, що визначає їхню участь в інформаційних перетвореннях, в забезпеченні інформацією освіти населення. Успішна діяльність бібліотекарів у цьому напрямку обумовлена знанням та передбаченням інформаційних потреб користувачів.

Дослідниками проблеми інформаційних потреб накопичено значний теоретичний і практичний досвід щодо їхньої сутності і природи. В

бібліотекознавстві, бібліографознавстві та інформатиці актуальними є праці Д.І.Блюменау, І.К.Кірпічової, С.Д. Коготкова, М.С. Слободяника, А.С. Чачко, Е.Л.Шапіро, Д.Є. Шехуріна, в яких висвітлюються питання задоволення інформаційних потреб, а їхнє формування пов'язується безпосередньо з процесом професійної діяльності вчених і спеціалістів. Загальнотеоретичні узагальнення з цих проблем містяться у розділах докторських дисертацій А.І. Каптерєва, М.С.Слободяника, А.С. Чачко 1990-х років.

Сучасний період розвитку теорії інформаційних потреб характеризується великою кількістю досліджень, спрямованих на вдосконалення системи інформаційного забезпечення різних категорій споживачів: спеціалістів сільського господарства (В.В. Дерлеменко, Г.В. Шемаєва); керівників органів і установ охорони здоров'я (Т.С. Монько); вчителів (Л.О. Черепуха, О.М. Чорна).

Методи і технології оцінки інформаційних потреб користувачів бібліотек висвітлювали в своїх публікаціях зарубіжні фахівці: Д. Ніколас, Т. Вилсон, М.Лайн, Дж. Шайнбоурн.

Спеціально вивчалися фахові потреби бібліотекарів в інформації у кандидатських дисертаціях, представлено – в аналітичних оглядах та наукових рекомендаціях 1980-х років. Професійне читання з метою оптимізації системи підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців досліджувала К.М. Артеменко, якою виявлено фактори, що впливають на зміст і особливості інформаційних потреб працівників бібліотек, засоби і методи керівництва професійним читанням, його методичного забезпечення з позицій диференційованого підходу. Аналізувались окремі аспекти читання бібліотекарів: бібліотекар як керівник читанням, рівень організації читання – О.А. Калегіною; культура читання бібліотекарів як бібліотекознавча категорія – Л.І. Шматовою. Вплив особистісних якостей, професійної свідомості бібліотекарів на формування їхніх інформаційних потреб розглянуто у публікаціях Л.Н. Афанасової, Є.Я. Зазерського, А.В. Соколова, А.С.Чачко. Проблеми підвищення ефективності інформаційних видань у галузі бібліотечної справи та бібліографії 1980-х років вивчались Н.Г. Гордон, С.В.Петровою, О.І. Ратніковою. Вивченню читання російських бібліотекарів присвячувалося дослідження "Бібліотекар як читач", результати якого висвітлювались Є.К. Висоцькою. У 1990-х роках увагу дослідників Російської державної бібліотеки привернули економічні аспекти створення інформаційного ринку професійних послуг (навчально-освітніх, консалтингових, прогнозно-діагностичних), орієнтованих на задоволення потреб бібліотечних працівників, а також розробку стратегій наукової та видавничої діяльності бібліотек. Стан інформаційного забезпечення бібліотечної галузі Росії окреслено Л.І. Куштаніною, І.П. Осіповою та Л.Б. Хайцевою.

У 1980-х – на початку 1990-х років до проблеми "Бібліотекарі як соціально-професійна група" зверталася А.С. Чачко, в окремих виданнях якої узагальнено матеріали вивчення інформаційних потреб та читання бібліотекарів, а також

бібліотечного друку як регулятивно-нормативної системи підтримки та консолідації фахівців. Сучасні її публікації спрямовані на визначення базових цінностей бібліотекарів та зміни культурно-психологічних орієнтирів у демократичному суспільстві, на проблему розширення професійної компетенції бібліотечних фахівців в інформаційному суспільстві.

Проблеми бібліографічної культури як складової інформаційної культури бібліотечних працівників розглянуто В.В. Загуменною, В.І. Лутовиновою, В.К.Скнар; І.А. Мейжис, Т.В. Новальська зосереджують увагу на питаннях сучасної специфіки обслуговування читачів. Соціально-психологічні основи бібліотечно-інформаційної діяльності бібліотекарів розроблено в дисертаціях Г.М. Гич, О.О.Грозовської, І.Я. Конюкової, Ю.В. Трач, Я.О. Хіміч, І.О.Шевченко.

Розвідки професійного читання бібліотекарів різних областей України та м.Києва у 1980-х роках здійснювалися Л.Р. Галюк, Г.Д. Ковальчук, А.М.Макаровою, А.М. Перепечею.

Впродовж останнього десятиріччя в Україні було дещо послаблено увагу до проблеми інформаційних потреб бібліотекарів, а наприкінці 1990-х років працівники Національної парламентської бібліотеки України Л.М. Любаренко, О.О.Мастіпан, С.В. Навродська, З.І. Савіна звернулися до вивчення комплексної проблеми "Соціальний портрет бібліотекаря", де було розглянуто інформаційні потреби бібліотечних фахівців.

Певний інтерес, в рамках досліджуваної теми, становлять статті О.Л.Білозерської, Г.О. Богданова, Н.В. Зинчук, О.Г. Кириленка, С.М. Масловської, В.В. Матусевич, Л.Ф Приходько, О.М. Трубайчук, Л.М. Яковлєвої, де приділяється увага інформаційним потребам з метою вдосконалення інформаційного обслуговування бібліотечних фахівців у відділах бібліотекознавчої літератури великих бібліотек, а також з метою покращання бібліотечно-інформаційного забезпечення наукових досліджень.

Бібліотекарі, які є посередниками між інформацією та користувачем, мають реагувати на кардинальні зміни у змісті, умовах своєї діяльності і потребують оновлення та набуття нових знань, навичок.

Отже, стан розробки проблеми на етапі формування інформаційного суспільства вимагає уточнення багатьох параметрів кваліфікації бібліотечних кадрів, зокрема, дослідження інформаційних потреб та рівня їхнього забезпечення, яке в новітніх умовах не проводилося. Необхідність подолання протиріччя між зростанням потреби суспільства у висококваліфікованих інформаційних працівниках і відсутність науково обґрунтованих рекомендацій щодо задоволення інформаційних потреб та забезпечення професійного розвитку бібліотекарів і обумовили вибір теми дисертації, зробили її своєчасною.

Базами і співвиконавцями експериментальної частини дослідження були: дві наукові бібліотеки – Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького та Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Короленка, а також чотири обласні

універсальні наукові бібліотеки – Запорізька, Одеська, Рівненська, Харківська, міські та сільські ЦБС цих регіонів. За випадковою вибіркою, на основі облікового списку кадрів цих закладів, у дослідженні взяло участь 648 бібліотечних працівників (8,5% – керівників, 70,2% – професіоналів, 6,5% – молодих спеціалістів та 14,8% – сільських бібліотекарів). У ході дослідження виявлено: кадровий склад бібліотек; чинники вибору професії; задоволеність роботою та її визнанням; можливість професійної самореалізації; фактори формування професійної свідомості; стиль керівництва; інформаційні потреби спеціалістів та ступінь їхнього задоволення. На основі одержаної і узагальненої інформації створено портрети сучасного та майбутнього фахівця бібліотечної справи.

Одним із основних завдань дослідження було вивчення потреб бібліотекарів у професійній інформації та визначення шляхів оптимальної інформаційної підтримки. Одержані дані дозволяють характеризувати інформаційні потреби бібліотекарів за такими параметрами: наявність потреби у поповненні професійних знань; пріоритетність використання професійної літератури наукового, методичного, довідково-бібліографічного характеру, а також періодичних видань; актуальні проблеми, теми з яких бракує інформації; видання, що найбільш зацікавили та були використані в роботі; матеріали, які необхідно видати та перевидати найближчим часом; джерела інформування; час, що використовується на ознайомлення з професійною літературою; найбільш корисні форми підвищення кваліфікації; ефективні шляхи удосконалення інформаційного забезпечення бібліотекарів.

Підтвердилась гіпотеза стосовно того, що кардинальні зміни у суспільстві, та у бібліотечній діяльності, спонукають бібліотекарів до розширення та поглиблення професійних знань, освоєння сучасних технологій. Дослідження засвідчило їхню готовність до змін і спроможність адаптуватися до нових умов. Значна частка бібліотекарів усвідомлюють нереалізований професійний та особистісний потенціал. Вони стверджують, що могли б працювати з більшою ефективністю. Їхня думка про зростання професійної майстерності пов'язана із вдосконаленням шляхів інформаційного забезпечення за допомогою створення нової галузевої системи інформації в електронному середовищі, використання Інтернету, оперативного видання посібників, налагодження координаційної діяльності в підготовці фахових видань та забезпечення доступу до них. Абсолютна більшість бібліотекарів не задоволені існуючою системою інформаційного забезпечення.

Найважливішою умовою формування національної системи електронного бібліотечно-інформаційного ресурсу, а згодом і єдиного національного інформаційного простору, є постійний моніторинг потреб бібліотек і бібліотекарів у ході реалізації національних та регіональних проектів інформатизації бібліотечних установ. Займаючись практичною діяльністю, працівники бібліотек не завжди мають можливість відстежувати і аналізувати процеси, що відбуваються в інших бібліотеках. З метою реалізації конкретних програм, проектів автоматизації

бібліотек та створення інформаційних продуктів необхідно організовувати робочі групи з представників різних бібліотечних закладів. Результати діяльності як експертних, так і робочих груп, мають висвітлюватись у наукових розробках, інструктивних матеріалах та методичних рекомендаціях. Визначено комплекс проблем, на які має бути зорієнтовано методичне та інформаційне забезпечення бібліотечної діяльності.

Проведений аналіз вітчизняної фахової видавничої продукції дозволив з'ясувати основні аспекти інформаційного обслуговування бібліотекарів. Ускладнення завдань бібліотечних та інформаційних установ, поява нових напрямів наукової і практичної діяльності вимагають прискорення розвитку власної системи професійних видань у традиційній та електронній формах. Зроблено висновок щодо необхідності створення нових часописів, які б відображали основні напрями бібліотечної роботи та специфіку діяльності бібліотек різних відомств.

Вивчення засвідчило: за останнє десятиріччя з'явилися нові українські професійні часописи, збільшилася кількість назв видань, помітно розширилась і стала актуальнішою їхня тематика, але суттєво зменшилися тиражі, зросла ціна. Це є серйозною перешкодою в інформаційному забезпеченні бібліотекарів, особливо районних і сільських книгозбірень.

Незадовільним залишається стан комплектування зарубіжними фаховими виданнями. Великі бібліотеки та вузи культури України завжди дуже обмежено передплачували зарубіжну фахову періодику і самостійно не проводили подібну аналітичну та перекладацьку роботу, тому даний напрям діяльності повністю випав з поля зору вітчизняних бібліотекознавців та практиків. Існує необхідність створення власного періодичного або продовжуваного видання, тематичних збірників, які б містили переклади найбільш значущих зарубіжних публікацій.

Аналіз вторинної інформації з проблем бібліотечної справи і бібліографії показав, що, незважаючи на значну кількість бібліографічних видань, пошук необхідної інформації ускладнюється, збільшуються витрати на обробку матеріалів при їхній підготовці. З одного боку, відбувається дублювання матеріалу, а з іншого – з'являються лакуни. Існує неузгодженість у характері представлення інформації (бібліографічний опис, анотація, реферат), довідковому апараті до видань, в термінах підготовки тощо. Основна причина такого стану – відокремленість установ, що здійснюють поточне інформування, та відсутність взаємодії між ними. Тому є необхідність у створенні єдиної бібліографічної бази даних з бібліотечної справи і бібліографії.

У дослідженні всебічно розглянуто особливості створення та функціонування колишньої галузевої системи інформації з бібліотечної справи. Останнє десятиріччя характеризується як період її трансформації, коли головними виступають принципи децентралізації та вільної ініціативи. Проаналізовано всі ланки та зв'язки служб інформації, види інформаційних продуктів та послуг, їхні об'єднання в режими обслуговування. В основу організаційної структури системи інформації з

бібліотечної справи, як і всієї бібліотечної сфери, покладено територіально-галузевий принцип, коли галузеві підсистеми функціонують у різних відомчих бібліотечних мережах і мають інформаційні органи на різних територіальних рівнях. Бібліотечні спеціалісти забезпечуються інформацією з багатьох тем міжвідомчого характеру. Систему інформаційного обслуговування бібліотекарів складають професійні інформаційні служби, які функціонують у структурі великих бібліотек при науково-методичних, науково-дослідних відділах, відділах бібліотекознавства. Це читальні зали бібліотекознавчої літератури, сектори організації професійної самоосвіти, ресурсні центри для бібліотекарів. До компетенції Інформцентру з питань культури та мистецтва Національної парламентської бібліотеки України і його регіональних ланок віднесено інформування працівників із загальних проблем культури, в тому числі з питань бібліотекознавства, бібліографії та історії книги, а також видання щомісячної, щоквартальної, щорічної інформації. Перед інформаційними службами постають завдання створення та ведення локальних баз даних, а в перспективі – формування єдиного галузевого фонду, довідково-пошукового апарату. Пропонується стратегія бібліотечно-інформаційного обслуговування бібліотечних спеціалістів, яка включає розробку нових принципів і підходів до обслуговування на базі сучасних технологій.

**Другий розділ "Перспективна модель організації забезпечення та розвитку інформаційних потреб бібліотекарів"** присвячений висвітленню можливостей використання сучасних джерел і засобів забезпечення та розвитку інформаційних потреб, підвищення фахового рівня бібліотекарів, аналізу ресурсів глобальної мережі вільного доступу, платних зарубіжних баз даних та електронних матеріалів. З метою створення комфортного галузевого інформаційного середовища розроблено концептуальну модель організації забезпечення професійних потреб бібліотекарів в Україні.

Сучасні бібліотекарі є активними учасниками Інтернет-орієнтованих проектів: вони організують бібліотечні Веб-сайти, що відповідають інформаційним потребам, уподобанням, звичкам користувачів; створюють он-лайнові каталоги загального доступу, повнотекстові бази даних; каталогізують хаотичні мережеві ресурси. Це вимагає від бібліотечних фахівців компетентності, оволодіння та постійного оновлення знань у галузі інформаційних технологій. З метою використання зарубіжного досвіду при створенні, розвитку власних електронних продуктів та послуг, призначених для професійної комунікації вітчизняних спеціалістів бібліотечної справи, проаналізовано діяльність інформаційних установ та служб провідних країн світу: США, Великої Британії, Канади та ін.; організацію та використання найбільш значущих баз даних з бібліотечної справи і суміжної проблематики, що надають бібліографічні, повнотекстові, фактографічні відомості та в сукупності мають практично вичерпну повноту. Розглянуто переваги електронних журналів і бюлетенів над традиційними та визначено шляхи інтеграції профільних журналів у комплекси, які дозволятимуть отримувати документи з

різних джерел. Проілюстровано, що для бібліотекарів існує безліч інформаційних ресурсів, які допомагають їм постійно підвищувати професійний рівень, оперативно знаходити відповіді на свої запитання та на запити користувачів, створювати власні інформаційні продукти, обмінюватись ними з колегами.

В дослідженні йдеться про доцільність використання ресурсів Інтернету з професійною метою – як інструменту комунікації між бібліотекарями та надання їм інформації з фаху за допомогою телеконференцій, списків розсилки, спеціалізованих інформаційних порталів для бібліотечних працівників, журналів вільного доступу, он-лайнових навчальних матеріалів та довідкових служб, колекцій електронних ресурсів на сайтах професійних об'єднань, вищих навчальних бібліотечних закладів; персональних сайтів бібліотекарів, сайтів продавців автоматизованих систем, програмного забезпечення, комерційних постачальників баз даних для бібліотек, видавців та утримувачів зібрань періодичних видань. Зараз в Україні все більше уваги приділяється використанню мережі з професійною метою, тому розширення вітчизняного сегменту Інтернет-ресурсів, зокрема створення ресурсної бази фахової інформації для бібліотекарів в глобальній мережі, є стратегічним напрямом діяльності з формування системи інформаційного забезпечення бібліотечної галузі.

Розробка перспективної моделі інформаційного забезпечення бібліотекарів у нашій країні здійснюється в контексті інформатизації бібліотечної галузі і як складова Національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу.

У дисертації детально досліджено процес формування розгалуженої бібліотечної інформаційно-телекомунікаційної мережі як відкритої інтегрованої інформаційної системи – середовища, в якому професійне забезпечення бібліотекарів має функціонувати і розвиватись як підсистема за тими ж законами і принципами. Лише застосування технологій мережевої взаємодії бібліотек дозволить здійснити інтеграцію розрізнених інформаційних ресурсів та забезпечити швидкий доступ до них, заповнити лакуни, скоротити витрати на численне дублювання локальних баз даних, у тому числі з бібліотечної справи.

Сучасна система інформаційного забезпечення бібліотекарів, має бути побудована за принципами функціонування електронної бібліотеки, де поєднання інформаційних, комунікаційних технологій і мультимедіа, перехід до застосування сучасних інформаційних систем забезпечують новий рівень одержання та узагальнення знань, їхнього розповсюдження та використання. Головною перевагою подібних систем професійної підтримки різних галузей знання, і насамперед бібліотечно-інформаційної сфери, є можливість використання різних пошукових механізмів та засобів доступу до різнорідних інформаційних джерел. На стадії розвитку мережевої інфраструктури мають створюватися вузли у великих бібліотеках, розроблятись типові програмні рішення для організації бібліографічної інформації, надання відомостей про неперіодичні, періодичні і видання, що продовжуються, включаючи замовлення повнотекстових документів з

використанням засобів електронної доставки. Наступні етапи розвитку розподіленої мережі бібліотечних ресурсів пов'язані з організацією доступу безпосередньо до документів.

Здійснене дослідження дозволило розробити перспективну модель забезпечення інформаційних потреб бібліотекарів, яка передбачає:

- розвиток системи поточної бібліографічної інформації, котра включає:
  - єдину бібліографічну базу даних з бібліотечної справи, яка має створюватись як цілісний інформаційний продукт на основі зведеного каталогу і підтримуватись спільними зусиллями національних бібліотек України;
  - електронні каталоги нових надходжень у спеціалізованих ресурсних центрах бібліотекознавчої літератури великих бібліотек, бібліографічні тематичні бази даних з можливістю прямого замовлення через службу електронної доставки документів (ЕДД);
  - зарубіжні бази даних (наприклад, російську реферативно-бібліографічну базу даних "Библиотечное дело и библиография" Інформкультури РДБ; міжнародні професійні бази даних з бібліотекознавства: Library and Information Science Abstracts [LISA], Library Literature [LL], Information Science Abstracts [ISI] та ін.);
- організацію єдиної системи довідкової та фактографічної інформації:
  - створення інформаційно-методичних баз даних для підтримки процесів автоматизації бібліотек, корпоративної роботи з формування електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу держави, збирання відомостей про апаратне і програмне забезпечення бібліотек України, облік баз даних, які підтримуються бібліотеками;
  - розробку електроиних бібліотечних енциклопедій та довідників;
  - формування низки фактографічних баз даних, постійну актуалізацію вже існуючих: "Бібліотечне законодавство України", "Інновації в бібліотеках України", "Бібліотеки в Інтернеті", "Персоналії" (інформація про відомих бібліотекознавців, бібліографів, книгознавців) тощо;
- надання повнотекстової інформації, що включає:
  - електронні версії періодичних видань з бібліотечної справи та суміжних галузей знання, збірники наукових праць, матеріали конференцій, методичні розробки;
  - бази даних видань, окремих статей працівників бібліотек, вузів культури;
  - монографії, автореферати дисертацій з бібліотечної справи та суміжних галузей науки;
- розвиток системи оглядової та аналітичної інформації;
- створення зв'язків з іншими послугами, наприклад МБА, електронною доставкою документів тощо;
- застосування інформаційних ресурсів Інтернету:

- зарубіжних журналів вільного доступу;
- порталів спеціалізованої інформації для бібліотекарів, каталогів корисних посилань, тематичних добірок з бібліотечної проблематики;
- ресурсів на сайтах бібліотек, бібліотечних асоціацій, університетів, виробників автоматизованих систем і обладнання для бібліотек, видавництв, постачальників баз даних, персональних сайтів бібліотекарів;

• здійснення професійної комунікації за допомогою:
  - електронної пошти, списків розсилки, телеконференцій, електронних дошок оголошень;
  - організації електронних довідкових служб, підтримки архівів відповідей на найчастіші запитання;
• формування інформаційно-освітнього середовища, а саме:
  - розробку програм навчальних, дистанційних курсів, тестових систем перевірки знань;
  - підготовку гіпертекстових навчальних матеріалів: підручників, посібників, методичних рекомендацій;
  - створення добірок корисної інформації до курсів, тем;
• надання можливостей перехресного пошуку в різноманітних базах даних, між різними типами ресурсів;
• доступ до існуючих систем через велику кількість точок входу, побудованих з урахуванням потреб бібліотечних спеціалістів.

Формування єдиного інформаційного середовища професійних ресурсів має реалізовуватися за принципами: комфортності доступу до основних інформаційних ресурсів бібліотечної галузі – повноти і оперативності надання необхідної інформації, сприятливих умов для створення, оновлення ресурсів, розвитку технологій і методів роботи з ними; інтегрованості інформаційних ресурсів в єдиний інформаційний простір; відкритості систем професійної підтримки – встановлення зв'язків із зовнішніми джерелами інформації, поповнення внутрішніх вітчизняних ресурсів зарубіжними базами даних та електронними матеріалами. Взаємодія фахівця з інформаційним середовищем у професійній діяльності, а також у процесах підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, самоосвіти, є одним із значущих чинників фахового вдосконалення бібліотечних спеціалістів. Реалізація професійного та особистісного потенціалу бібліотечного фахівця, його вільне самовизначення стануть можливими лише за умов ефективного сучасного інформаційного забезпечення.

У результаті проведеного дослідження зроблено такі **висновки:**

1. Формування інформаційного суспільства, основними рисами якого є розвинута інфраструктура, використання комп'ютерних та телекомунікаційних технологій в усіх сферах життєдіяльності, високий рівень підготовки фахівців, залучених до процесів виробництва і використання інформації, ставить якісно нові вимоги до фахової компетенції бібліотекарів. Це зумовлює значні зміни у структурі

професійних інформаційних потреб і засобах їхнього задоволення. Традиційна практика надання інформації вже не завжди здатна оперативно і повно задовольняти потреби у професійній інформації. Новітні інформаційні технології принципово розширюють можливості інформаційного забезпечення бібліотекарів, оскільки дозволяють виходити за межі фондів конкретної бібліотеки, використовуючи інші канали одержання інформації і професійні джерела. З підвищенням вимог до бібліотечно-інформаційної сфери все більшого значення набуває вміння бібліотекарів розвивати власний стиль оволодіння інформацією. Це сприяє ліквідації розриву між досягнутим ними рівнем знань і новаціями у бібліотечній теорії та практиці. Застосування інформаційних і телекомунікаційних технологій для організації середовища інформаційної підтримки бібліотекарів сприяє формуванню та розвитку потреб спеціалістів, набуттю ними сучасних умінь і знань, пошукових, комунікативних навичок, що відкриває нові шляхи для розкриття творчих здібностей, підвищення фахової майстерності.

2. Безперервність розвитку інформаційних потреб є їхньою важливою характеристикою. Розвиток інформаційних потреб визначається постійним поглибленням і розширенням, спеціалізацією і гуманізацією, що є наслідком і стимулом все більш повного їхнього задоволення. Інформаційна потреба не лише стимулює професійну, творчу активність бібліотекарів, вона є необхідним компонентом процесу виникнення і розвитку нових потреб. Сучасній структурі інформаційних потреб бібліотекарів властиві загальні риси, викликані процесами впровадження новітніх інформаційних технологій у бібліотечну діяльність, і характерні особливості, пов'язані з конкретною функціональною спеціалізацією. Диференціація потреб за цими параметрами має важливе значення для підготовки і розповсюдження фахових інформаційних продуктів та надання послуг бібліотекарям. За допомогою моніторингу, як систематичного відстежування за певними розробленими показниками стану та динаміки розвитку інформаційного забезпечення, необхідно аналізувати об'єктивні потреби галузі загалом, запити бібліотекарів в інформації за змістом і видами. Проведений аналіз засвідчив зростання широти спектра інформаційних потреб бібліотекарів, інтегрованості, багатопрофільності їхніх запитів. Задовольнити такі інформаційні потреби неможливо без комплексного підходу у забезпеченні, здійснення кооперації, координації, мережевої взаємодії бібліотек та інших інформаційних установ.

3. Фахові видання відображають стан, тенденції розвитку бібліотечної науки і практики та водночас є важливим каналом управління бібліотечною справою, виконуючи інформуючу, освітньо-виховну, дослідницьку, організаторську функції. Останнє десятиліття свідчить про здійснення цих функцій. Аналіз якісних і кількісних показників видавничої продукції показує, що вона недостатньо впливає на задоволення сучасних та перспективних потреб у профільній інформації. Актуалізація тематики, збільшення спектра видань, поліпшення їхньої якості та змістовності, вдосконалення організації і форм розповсюдження є важливими

факторами забезпечення і розвитку професійних потреб. Щодо системи вторинної інформації, то вона має забезпечити повноту обліку документів з бібліотечної справи та бібліографії шляхом відображення профільних фахових джерел в єдиній базі даних. У дослідженні пропонуються шляхи вдосконалення системи видань з бібліотечної галузі в Україні: планування підготовки інформаційних матеріалів на основі координації; забезпечення оперативності видання і обов'язковості збереження електронних версій оригінал-макетів всіх друкованих видань, надання доступу до них; створення професійних довідників, словників, матеріалів методичного характеру, навчальної літератури; удосконалення відбору і перекладу найбільш значущих іноземних профільних публікацій з метою ширшого інформування про сучасні проблеми бібліотечної та інформаційної галузей, ознайомлення бібліотекарів з перспективними програмами та проектами інших країн.

4. Для поліпшення організації діяльності підрозділів галузевої системи інформації передбачено розробку технології бібліотечно-інформаційного обслуговування на базі традиційних та новітніх форм доведення інформації до бібліотекаря, впровадження автоматизації бібліотечних процесів, створення електронного каталогу та системи баз даних з бібліотечної справи, в тому числі проблемно-орієнтованих. Наявність єдиної інформаційної мережі галузі, застосування сучасних технологій дозволять всім бібліотечним установам оперативніше обмінюватись інформацією, розширити і урізноманітнити власні продукти та послуги із залученням зовнішніх інтегрованих інформаційних ресурсів.

5. Виявлено найбільш інформаційно насичені бази даних з бібліотечної справи, що мають міжнародне значення; представлено можливості мережі Інтернет для фахового зростання та розширення професійної комунікації вітчизняних бібліотекарів. Ознайомлення з електронним всесвітом розширює професійну свідомість бібліотечних фахівців, виводить їх на рівень принципово нового розуміння сучасної бібліотеки як установи, що забезпечує доступ до інформації. Отже, закладаються наукові основи підготовки бібліотекаря як фахівця, для якого робота з ресурсами глобальної мережі є невід'ємним елементом професійної кваліфікації. Використання Інтернету має супроводжуватися створенням власних електронних ресурсів, орієнтованих на позитивні традиції і специфіку вітчизняної бібліотечної діяльності. Ці ресурси необхідно застосовувати як для задоволення інформаційних потреб вітчизняних фахівців, так і для включення здобутків української бібліотечної науки і практики в міжнародний інформаційний контекст.

6. Інтеграція електронної профільної інформації в Україні має відбуватися з урахуванням необхідності доступу до групи баз даних з бібліотечної галузі, що підтримуються і надаються різними бібліотечними установами-постачальниками і входять до складу сукупного розподіленого бібліотечного фонду. В рамках системи розподіленого ресурсу доцільним є створення галузевих, тематичних порталів Інтернету для полегшення доступу до електронних ресурсів. Динамічність,

гнучкість, вичерпність систем інформаційної підтримки бібліотечного фаху забезпечуватиметься шляхом міжбібліотечної кооперації при підготовці інформаційних матеріалів та за допомогою мережевих інформаційних технологій, які створюють можливість для інтеграції і спільного використання розподілених інформаційних ресурсів через телекомунікаційний доступ.

7. Розроблено перспективну модель інформаційного забезпечення працівників бібліотечної сфери, що дозволить максимально охоплювати профільні документні потоки й сприятиме їхньому ефективному використанню у науково-дослідній, практичній та навчальній діяльності. Така модель закладає підвалини для формування єдиного галузевого інформаційного середовища, а згодом – і когнітивної системи, яка зможе задовольнити різноманітні потреби бібліотечних спеціалістів та сприятиме постійній акумуляції фахового потенціалу, самореалізації, виникненню та поглибленню нових інформаційних потреб бібліотекаря як особистості і професіонала.

**Основні положення дисертаційного дослідження викладено у таких публікаціях:**


1. Ляшенко Л.В. Модель інформаційного забезпечення бібліотекарів // Вісн. Кн. палати. – 2002. – № 8. – С. 20-22.
2. Ляшенко Л.В. Кадровий потенціал бібліотек: (за результатами дослідження) // Бібліотечна наука, освіта, професія у демократичній Україні: Зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 2001. – Вип. 3. – С. 58-67.
3. Ляшенко Л.В. Ресурси Інтернет для бібліотечної професії як складова безперервної освіти бібліотекарів // Вісн. Кн. палати. – 2001. – № 1. – С. 15-21.
4. Ляшенко Л.В. Інтернет-ресурси на допомогу підвищенню професійного рівня бібліотекарів // Вісн. Кн. палати. – 2001. – № 2. – С. 17-19.
5. Ляшенко Л.В. Перспективні напрями інформаційного забезпечення бібліотекарів у єдиній мережі бібліотечних ресурсів // Вісн. Кн. палати. – 2001. – № 7. – С. 30-33.
6. Ляшенко Л.В. Матеріали на допомогу підвищенню фахового рівня бібліотекарів через Інтернет / Нац. парлам. б-ка України. – К., 2000. – 38 с.
7. Ляшенко Л.В. Дослідження інформаційних потреб бібліотечних працівників: стан та завдання розробки проблеми // Вісник КНУКіМ. Серія "Історія": Зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 1999. – Вип.1. – С. 26-42.
8. Ляшенко Л.В. Інформаційні потреби спеціалістів бібліотек та їхнє задоволення: (За результатами анкетування) // Український бібліотекар: минуле, сучасне, майбутнє. Постановка та дослідж. проблеми: Матеріали наук. конф. / Нац. парлам. б-ка України. – К., 2000. – С. 25-30.
9. Ляшенко Л.В. Задания и стратегия информационной поддержки библиотечной профессии // Библиотечное дело-2002. Библиотечное образование и практика:

поиски взаимопонимания: Тез. докл. VII Междунар. науч. конф., Москва, 24-25 апр. 2002 г. – М., 2002. – С.76-77.

10. Соціальний портрет бібліотекаря: Основні положення програми та методики дослідж. / Нац. парлам. б-ка України; З.І. Савіна, С.В. Навродська, Л.М.Любаренко, О.В. Ловка, Л.В. Ляшенко. – К., 1999. – 26 с.

## Анотація

**Ляшенко Л.В. Вивчення, забезпечення та розвиток інформаційних потреб бібліотекарів в умовах формування інформаційного суспільства. – Рукопис.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 07.00.08. – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. Київський національний університет культури і мистецтв. – Київ, 2002.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню проблеми інформаційних потреб бібліотекарів в аспектах їхнього вивчення, задоволення і розвитку в умовах формування інформаційного суспільства. Розглянуто теоретико-методологічні засади вивчення інформаційних потреб. Проведено дослідження інформаційних потреб бібліотекарів; подано характеристику і визначено напрями вдосконалення документно-інформаційних ресурсів та інформаційного обслуговування бібліотекарів; виявлено можливості використання глобальної мережі Інтернет в представленні інформації з фаху. Запропоновано перспективну модель інформаційного забезпечення бібліотекарів із застосуванням інформаційних та телекомунікаційних технологій, яка створює підвалини для формування єдиного галузевого інформаційного середовища і має оперативно задовольняти зростаючі інформаційні потреби бібліотечних фахівців для успішного здійснення творчої професійної діяльності.

**Ключові слова:** бібліотекарі, інформаційні потреби, інформаційне забезпечення, бібліотечно-інформаційне обслуговування, інформаційні ресурси Інтернету, бази даних, інформаційне суспільство.

## Аннотация

**Ляшенко Л.В. Изучение, обеспечение и развитие информационных потребностей библиотекарей в условиях формирования информационного общества. – Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 07.00.08. – книговедение, библиотековедение, библиографоведение. Киевский национальный университет культуры и искусств. – Киев, 2002.

Диссертация посвящена комплексному исследованию проблемы информационных потребностей библиотекарей в аспектах их изучения.

удовлетворения и развития в условиях информационного общества.

Изучены содержание, особенности, возможности удовлетворения современных информационных потребностей библиотекарей. Выявлены необходимость в приобретении и пополнении профессиональных знаний, предпочтения и интересы в изучении профессиональной литературы, наиболее полезные для профессиональной деятельности библиотекарей научные, методические, справочно-библиографические и периодические издания; определены актуальные проблемы, темы, по которым ощущается недостаток информации, и репертуар изданий, рекомендованных для подготовки или переиздания; источники информирования; время на ознакомление с профессиональной литературой; наиболее предпочтительные формы повышения квалификации; наиболее эффективные пути совершенствования информационного обеспечения библиотекарей. В диссертации определен комплекс проблем, на которые необходимо ориентировать методическое и информационное обеспечение библиотечной деятельности.

Проанализирована издательская продукция по библиотечному делу библиотечно-информационных учреждений Украины за последние годы; рассмотрена система вторичной информации, которая должна обеспечить полноту учета источников по библиотековедению и библиографии. На основе полученных результатов предложены пути совершенствования отечественной системы изданий по библиотечному делу. Рассмотрены особенности создания, функционирования, а в последнее десятилетие – трансформации отраслевой системы информации. Составляющими системы, в частности, являются профессиональные информационные службы, функционирующие в структуре крупных библиотек при научно-методических, научно-исследовательских отделах, отделах библиотековедения. Это читальные залы библиотековедческой литературы, секторы организации профессионального самообразования, ресурсные центры для библиотекарей, деятельность которых предполагает разработку технологии библиотечно-информационного обслуживания на основе традиционных и новейших форм предоставления информации пользователю, создание электронного каталога и системы баз данных по библиотечному делу, в том числе полнотекстовых, проблемно-ориентированных. Наличие единой информационной сети отрасли, применение современных технологий позволит всем библиотечным учреждениям более оперативно обмениваться информацией, расширить и разнообразить свои услуги с привлечением внешних интегрированных информационных ресурсов.

С целью использования зарубежного опыта при создании, развитии собственных электронных продуктов и услуг, предназначенных для профессиональной коммуникации отечественных специалистов библиотечного дела, проанализирована деятельность информационных учреждений и служб ведущих стран мира: США, Великобритании, Канады и др.; предложены для использования наиболее известные международные базы данных по библиотековедению и

смежным наукам; рассмотрены дополнительные преимущества электронных журналов, бюллетеней над традиционными и определены пути интеграции профильных журналов в комплексы, которые позволят получать документы из различных источников. Обосновано использование библиотекарями ресурсов Интернета с профессиональной целью: в качестве инструмента коммуникации между библиотекарями и предоставления им профессиональной информации с помощью телеконференций, списков рассылки, специализированных информационных порталов для библиотекарей, электронных журналов свободного доступа, он-лайнових учебных материалов и справочных служб, коллекций электронных ресурсов на сайтах профессиональных библиотечных объединений, вузов, персональных сайтов библиотекарей, сайтов продавцов автоматизированных систем, программного обеспечения, коммерческих поставщиков баз данных для библиотек, издателей и поставщиков собраний периодических изданий.

Научно обоснованы направления интеграции и особенности организации электронной профильной информации в Украине. Библиотечные и информационные специалисты, как определенное сообщество пользователей информации, заинтересованы в доступе к группе баз данных по библиотечному делу, которые поддерживаются и предоставляются различными библиотечными учреждениями и входят в состав общего распределенного библиотечного фонда. В рамках системы распределенного ресурса предложено создать отраслевые, тематические порталы для облегчения доступа к электронным ресурсам. Разработана перспективная модель информационного обеспечения специалистов библиотечной сферы, которая позволит максимально охватывать профильные документные потоки и послужит основой для формирования единой отраслевой информационной среды. Использование информационных и телекоммуникационных технологий в ее организации будет способствовать развитию профессиональных потребностей, творческих способностей, поисковых, коммуникативных навыков, повышению профессионального мастерства библиотекарей.

**Ключевые слова:** библиотекари, информационные потребности, информационное обеспечение, библиотечно-информационное обслуживание, информационные ресурсы Интернета, базы данных, информационное общество.

## Annotation

**Lyashenko L.V. The study, support and development of librarians' information needs under conditions of forming of information society. – Manuscript.**

The thesis for scientific degree of candidate of pedagogical sciences. Speciality 07.00.08. — book science, library science, bibliography. Kyiv National University of Culture and Arts. – Kyiv, 2002.

The thesis is devoted to a complex research of issue of librarians' information needs

considered in aspect of their study, satisfaction and development their professional information needs under conditions of information society. The theoretical and methodological basis of information needs research has been examined. The research of librarians' information needs has been conducted. The outline and improvement trends of information resources and services for librarians have been represented and determined. The state of foreign special information has been analyzed and professional information representation through the Internet has been detected. The perspective model of librarians' information support using information and telecommunication technologies has been offered. This model is a basis for establishment of uniform information environment in Ukraine. Information support for librarians will satisfy their increasing information needs and allow successful implementation of creative professional activity.

**Key words:** librarians, information needs, information support, information service, Internet resources, database, information society.